

Prispevek k poznavanju družbene strukture v mlajši železni dobi. Primer grobišča s Kapiteljske njive v Novem mestu

A contribution to the study of the Late Iron Age social structure. The case of the Kapiteljska njiva necropolis in Novo mesto

Vojka Cestnik

Mirje 2, 1000 Ljubljana; vojkecestnik@yahoo.com

Izvleček: V članku se posvečam socialni strukturi v mlajši železni dobi, ki jo raziskujem na primeru skupnosti, pokopane na Kapiteljski njivi v Novem mestu. Ponavljajoči se vzorci v oborožitvi in noši odražajo različne skupine populacije, ki se med seboj razlikujejo po premoženju, starosti in statusu. Prvenstvo izkazujejo bojevniki s »popolno« bojno opremo in žene s »popolno« nošo, ki jih je na preučevanem predelu grobišča največ v rodu št. 1. Razlike v oborožitvi in noši so pogojene tudi časovno.

Ključne besede: Novo mesto, Kapiteljska njiva, mlajša železna doba, družbena struktura, korespondenčne analize

Abstract: The article deals with the social structure in the Late Iron Age, examining in detail the society buried at Kapiteljska njiva in Novo mesto. The repeating patterns in the armament and the attire reflect various groups of population, which differ from one another according to their wealth, age and status. The leading position is exhibited by the warriors with the "complete gear" and women with the "complete attire", who on the examined part of the necropolis both prevail in group/family 1. The differences in the armament and the attire are not only status- but also chronologically induced.

Keywords: Novo mesto, Kapiteljska njiva, Late Iron Age, social structure, correspondence analyses

Uvod

Preučevanje družbene strukture je bilo eno od osrednjih zanimanj jubilarke, akad., zasl. prof. dr. Bibe Teržan, ki je dolga leta kot mentorica usmerjala mojo poklicno pot. V zahvalo ji posvečam spodnji članek in ji ob jubileju želim novih znanstveno-raziskovalnih izživov in uspehov.

V prispevku raziskujem družbeno strukturo v obdobju mlajše železne dobe, ki na prostoru jugovzhodnih Alp do sedaj še ni bila predmet podrobnejše analize. Osredotočila se bom na skupnost, pokopano na Kapiteljski njivi v Novem mestu, ki je bila sodeč po številu grobov in bogatih pridatkov ena največjih in najmočnejših, če ne celo vodilna skupnost širšega jugovzhodnoalpskega zaledja.

Na Kapiteljski njivi je bilo doslej izkopanih več kot 700 grobov iz obdobja mlajše železne dobe (Križ 2005, 9). Grobovi z zaporednimi številkami med 100 in 200, ki predstavljajo jugozahodni predel grobišča, so bili objavljeni v obliki kataloga (Križ 2005). Pred nekaj leti so bili ti grobovi predmet kronološke in prostorske analize (Cestnik 2014). V pričujočem prispevku pa bodo obravnavani še z družbenega vidika. Izhajam iz

stališča, da razlike v sestavih grobov niso naključne, pač pa odražajo razlike v družbeni identiteti pokojnikov. Grobne sestave bom analizirala s pomočjo kombinacijske arheološke metode in korespondenčne analize ter njune rezultate med seboj primerjala in poskusila interpretirati.

Zajem podatkov

Analiza zajema jugozahodni predel grobišča,¹ točneje prostor kvadrantov z oznakami od A do K v smeri jug-sever in od VII do XVII v smeri vzhod-zahod. Na obravnavanem prostoru se nahaja 153 grobov, katerih inventar je bil že restavriran in večinoma objavljen (Križ 2005). Podatki o neobjavljenih grobovih so mi bili na voljo v Dolenjskem muzeju Novo mesto.²

Najdeni grobovi so bili zgoščeni v večje in manjše skupinice, za katere uporabljam iste številke kot

1 Ta predel grobišča je bil za analize izbran zaradi trenutnega stanja restavriranja gradiva. Gradivo, ki še ni restavrirano, se nahaja v mavčnih ovojih v restavratorski delavnici Dolenjskega muzeja Novo mesto in ni dostopno za analizo.

2 Za dostop do podatkov in za diskusijo se zahvaljujem kustosoma muzeja Borutu Križu in Petri Stipančič.

v kronološki in prostorski analizi grobišča (Cestnik 2014, sl. 1). Podrobneje bom preučila tri večje skupine grobov, označene v predhodni analizi s številkami 1, 2 in 6, ki nakazujejo rodovno-družinske skupnosti po vzoru gomil iz starejše železne dobe. Izven skupin sta dva para, označena s številkami 12 in 15, in pet posamičnih grobov, ki so ležali na obrobju gomil iz starejše železne dobe (Cestnik 2014, 390, 392, sl. 4). Povzemam šest faz, ki ustrezajo šestim generacijam populacije (stopnje pozni Lt B2, Lt C1a, Lt C1b, Lt C2a, Lt C2b in Lt D1) (Cestnik 2014, 379–389, sl. 2–3).

Razlikovanje med moškimi in ženskimi grobovi na podlagi grobnih pridatkov je prisotno že v temeljnih delih o mokronoški kulturni skupini in grobišču v Novem mestu izpod peresa Staneta Gabrovca, Mitje Guština, Dragana Božiča in Boruta Križa (Gabrovec 1966; Guštin 1977; Božič 1987; isti 1999; Križ 2001; isti 2005). Avtorji za moške pridatke smatrajo orožje (meči, sulice, ščiti, bojni noži), za značilno ženske pa zapestnice, nanožnice in prstane, pasne sklepance, ogrlice iz steklenih in jantarnih jagod, vretenca za prejo, nekatere oblike bronastih fibul z bogatim okrasom in sponke tipa Brežice po Guštinu (Gabrovec 1966, 183; Guštin 1977, 71–72; Božič 1999, 209–211; Križ 2001, 53–65; isti 2005, 19–31; Guštin 2003). Navedeno razlikovanje je služilo kot osnova pričujoči analizi.³

Kombinacijska metoda

Grobne sestave sem na začetku razčlenila na posamezne grobne pridatke (elemente noše, kose oborožitve, priloženo posodje itd.) in jih vnesla v primerjalno tabelo.⁴ Nato sem osnovno tabelo razdelila v dve manjši tabeli. V prvo sem vnesla grobove z orožjem, v drugo pa grobove brez orožja. Prva tabela tako združuje grobove bojevnikov, v drugi pa so zbrani grobovi žensk, otrok in mož brez orožja.⁵

Že na začetku je mogoče izpeljati nekaj pomembnih ugotovitev:

3 Pri tem je potrebno upoštevati določeno mero tolerance, saj se verjetno niso ohranili vsi priloženi predmeti in deli noše. Glede na sorazmerno velik vzorec grobov in razmeroma dobro ohranjenost grobnih pridatkov pa vendarle smatram, da delež tolerance ni tolikšen, da bi resno ogrožal relevantnost rezultatov.

4 Na obravnavanem prostoru je bilo odkritih 5 dvojnih grobov, v katerih sta bila sočasno pokopana mož in žena. Zaradi lažjega razlikovanja sem v teh primerih ženski pokop označila s črko a in moški pokop s črko b, npr. 160a in 160b.

5 Zaradi izredno slabe ohranjenosti kostnih ostankov iz žganih grobov antropološke analize ni bilo mogoče izvesti. Rezultati spodnje raziskave tako ostajajo na hipotetični ravni, dokler jih ne bo mogoče potrditi ali ovreči z novimi objavami gradiva in/ali novimi izpopolnjenimi analizami.

1. V grobovih z orožjem je bila odkrita po ena železna fibula (sl. 1). Poudariti je potrebno, da gre dosledno samo za en primerek in nikoli za večje število. Iz tega sledi, da so bojevniki svoje oblačilo lahko spenjali z eno železno fibulo.
2. Bronaste fibule v grobovih z orožjem niso bile najdene. V grobovih 135, 126, 196 in 101 pa so jih spremljali obročast nakit, vretenca in steklene jagode (sl. 2), kar kaže na to, da predstavljajo izrazito ženski del noše. V dvojnih grobovih 132 in 131 moramo bronaste fibule pripisati pokopom žena. Ženo so v grobu 132 označevali bronasta zapestnica in nanožnica, pas, vretenca in dodaten par železnih fibul, v grobu 131 pa majhna bronasta zapestnica, pri kateri je notranji premer znašal manj kot 5 cm (glej tudi opis grobov in položaj grobnih pridatkov: Križ 2005, 54–55). Za ženske lahko smatramo tudi grobove 136, 183, 198 in 101 z bronastimi fibulami.
3. Poleg bronastih so bile skupaj z značilno ženskimi pridatki odkrite tudi železne fibule, včasih v kombinaciji z bronastimi fibulami ali sponkami tipa Brežice, včasih samostojno (sl. 2). Število fibul in sponk v ženskih grobovih se giblje do največ štirih, pri čemer je večina ženskih grobov vsebovala po dve fibuli. Tako lahko sklepamo, da so bili ženski tudi grobovi 114, 171, 181 in 182 s po dvema fibulama, kjer sicer ni bilo drugih značilno ženskih pridatkov.
4. V redkih primerih je po ena zapestnica sodila tudi k bojevniški noši. Na obravnavanem območju grobišča je bila zapestnica odkrita v bojevniškem grobu 111, po ena pa je bila najdena tudi v grobovih 641 in 681 (Križ 2005, T. 93: 12; 99: 5), ki sicer ležita izven območja naše analize. Zapestnice v bojevniških grobovih so večje od ženskih in otroških zapestnic ter imajo notranji premer vsaj 8 cm. V naštetih grobovih so bili pokopani bojevniki, opremljeni z mečem, sulico in ščitom, celo s čelado, kar kaže na to, da so zapestnice nosili vodilni predstavniki družbe.
5. Keramične posode, običajno ena do dve, so bile odkrite skoraj v vseh grobovih. Redko so bile v funkciji žare, saj je bila žganina praviloma na kupčku na dnu grobne jame. Nekatere posode so vsebovale pridatke, druge so bile prazne. V moške grobove so bile priložene do največ tri posode (sl. 1). V ženske grobove je bilo od 3. faze grobišča dalje lahko priloženo večje število posod, do šest (sl. 2).
6. Miniaturne sekire so bile pridelek otroških in ženskih grobov (sl. 2).

OBOROŽITEV/ ARMAMENT	Grob/ Grave Nr.	Gene- racija/ Genera- tion	Skupina grobov/ Grave group	Meči/ Swords	Sulice/ Spears	Ščiti/ Shields	Sekire/ Axes	Železne fibule/ Iron fibulae	Pas/ Belt	Posode/ Vessels
SULICA/ SPEAR (M1)	91	1	6		1		1			1
	170	1	1		1					2
	186	1	2		1					1
	85	2	6		1			1		1
	127	2	1		1			1		2
	184	2	2		1			1		1
	109	2	1		1				1	1
	172	2	1		1					1
	199	2	2		1					
	160b	2	1		2			1		1 (2 ?)
	125	3	1		1			1		2
	142	3	1		1			1		1
	163	3	1		1					1
	174	3	1		2			1		2
	87	4	6		1			1		1
	151	4	1		1			1		2
	155	4	1		1			1		2
	189	5	15		1			1		1
	180	5	2		1					1
	83		6		1					2
88		6		1					3	
149		1		1					1	
356		1		1					2	
SULICA + ŠČIT/ SPEAR + SHIELD (M2)	141	2	1		1	1		1		1
	121	3	1		1	1				3
	132b	3	1		?	1				2
MEČ/ SWORD (M3)	123	2	1	1			1			3
	99		6	1						2
	102		6	1						2
	212b		1	1						1 ?
MEČ + SULICA/ SWORD + SPEAR (M4)	115	1	1	1	1			1	1	2
	137	2	1	1	1			1		
	178	4	2	1	1			1		1
	152	5	1	1	1			1	1	1
	221		2	1	1			1		1
	236		1	1	1			1		1
231		1	1	1					2	
MEČ + SULICA + ŠČIT SWORD + SPEAR + SHIELD (M5)	111	2	1	1	1	1		1	1	2
	124	2	1	1	1	1				2
	107	3	1	1	1	1			1	2
	131b	3	1	1	?	1				
	203	5	1	1	1	1		1		2
	162b	5	1	1	1	2				1 (2 ?)
	144	6	2	1	1	1				1
150	6	1	1	1	1					

Slika 1. Grobovi z orožjem.

NOŠA/ ATTIRE	Grob/ Grave Nr.	Gene- racija/ Genera- tion	Skupina grobov/ Grave group	Fibule in sponke (sku- pno)/ Fibulae and clasps (total number)	Zape- stnice/ Brace- lets	Nano- žnice/ Anklets	Pas/ Belt	Steklene jagode/ Glass beads	Sekirice/ Miniatu- re axes	Vre- tenca/ Spindle whirls	Posode/ Vessels
1 FIBULA/ 1 FIBULA (F1)	84	1	pos.	1							1
	108	3	1	1							1
	136	4	1	1							2
	164	4	1	1							2
	156	5	1	1							2
	158	5	1	1							2
	196		2	1				4		1	1
	101		6	1					1		4
	183		2	1							1
	96		6	1							
	100		6	1							1
264		2	1							1	
1 FIBULA + 2-3 ZAPESTNICE/ 1 FIBULA + 2-3 BRACELETS (F2)	133	2	1	1	2			1			2
	128	2	1	1	2						2
	143	2	1	1	2	2				1	2
	110	3	1	1	3			1			1
2-3 FIBULE/ 2-3 FIBULAE (F3)	160a	2	1	3					1		1 (2 ?)
	182	2	2	2							3
	220	3	2	2					1		2
	114	3	1	2							4
	173	4	1	2			1			1	1
	175	4	1	2			1				1
	171	4	1	2							2
	181	5	2	2							2
198	6	2	3							4	
2-4 FIBULE + 1 ZAPESTNICA/ 2-4 FIBULAE + 1 BRACELET (F4)	126	1	1	2		2				1	1
	168	2	1	3	1					1	1
	117	2	1	2	1					1	1
	131a	3	2	2	1						2
	194	3	2	2	1	2	1				
	132a	3	1	3	1	1	1			1	1
	199a	3	2	3	1	2		1	1		2
	195	4	2	4	1		1	1			1
	176	4	1	4	1					1	1
	193	4	2	2	1		1				2
	135	4	1	2	1					1	6
200	4	2	2?	1		1				2	
1 ZAPESTNICA/ 1 BRACELET (F5)	86	1	pos.		1					1	2
	130	3	1		1		1	5		1	2
	146	3	1		1						1
	97	4	6		1						1
	206	4	1		1						2
	302	4	1		1						1
	179	4	1		1					1	1
	120		1		1		1				1
	105		12		1						1

Slika 2. Grobovi s fibulami in zapestnicami, brez orožja.

NOŠA/ ATTIRE	Grob/ Grave Nr.	Gene- racija/ Genera- tion	Skupina grobov/ Grave group	Fibule in sponke (sku- pno)/ Fibulae and clasps (total number)	Zape- stnice/ Brace- lets	Nano- žnice/ Anklets	Pas/ Belt	Steklene jagode/ Glass beads	Sekirice/ Miniatu- re axes	Vre- tenca/ Spindle whirls	Posode/ Vessels
BREZ FIBUL IN ZAPESTNIC/ WITHOUT FIBULAE AND BRACELETS (F6)	140	4	1					2			2
	232	4	1					2			3
	162b	5	1							1	1 (2 ?)
	260	6	2							1	4
	159		1							1	2
	212a		1							1	1 ?
259		2							1	2	

Slika 2 (nadaljevanje). Grobovi s fibulami in zapestnicami, brez orožja.

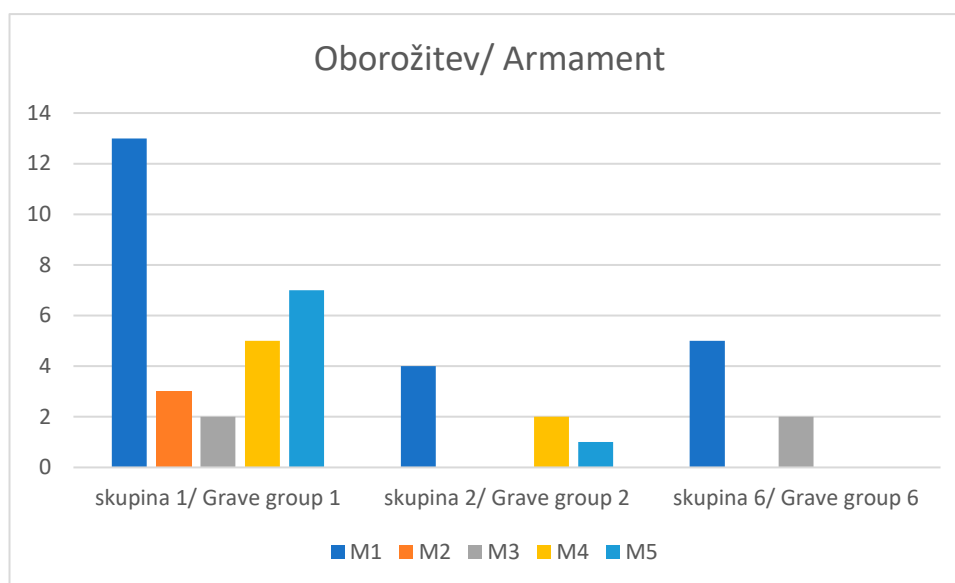
Vidimo, da sestave grobov sledijo določenim ponavljajočim se vzorcem. V bojevnških grobovih je te vzorce mogoče zaznati v ponavljajočih se kombinacijah kosov orožja, v ženskih in otroških grobovih pa v ponavljajočih se kombinacijah nakita in delov noše.

V bojevnških grobovih lahko prepoznamo pet vrst oborožitve:

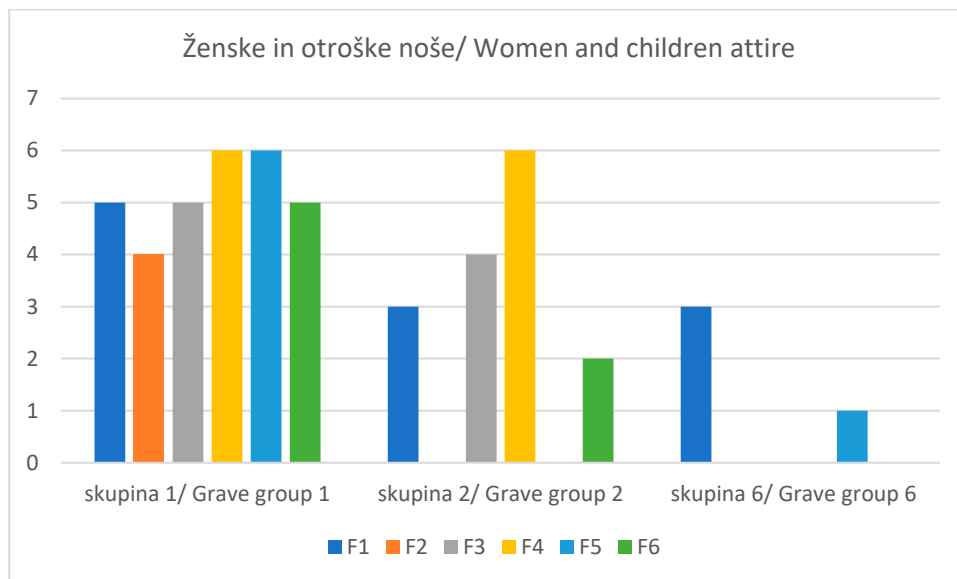
Daleč največ je bilo bojevnšikov, ki so nosili samo sulico (M1) (sl. 1, 3). Eden izmed bojevnšikov s sulico je bil opremljen v halštatski tradiciji še z bojno sekuro na uho (grob 91), dva pa sta imela po dve sulici namesto ene same (grobova 174 in 160b). Drugo vrsto oborožitve predstavlja kombinacija sulice in ščita (M2), v tretjo vrsto pa prištevamo bojevnšike z mečem (M3). Med predstavniki te vrste oborožitve je bil tudi eden, oborožen z bojno sekuro na uho (grob

123). Četrta vrsta združuje bojevnšike, ki so nosili meč in sulico (M4), peto vrsto oborožitve pa lahko poimenujemo »popolna oprava«, saj sestoji iz vseh treh glavnih elementov oborožitve: meča, sulice in ščita (M5) (sl. 1, 3).

V grobovih brez orožja lahko razločimo šest vrst noše, ki temeljijo na sestavih fibul in zapestnic. Prva je noša z eno fibulo (F1) (sl. 2, 4). Druga noša združuje po eno fibulo z dvema ali tremi zapestnicami (F2). Tretjo nošo zaznamujejo dve ali tri fibule, brez zapestnic (F3). Četrta skupina združuje dve do največ štiri fibule in eno zapestnico (F4). Ena sama zapestnica brez fibul označuje peto nošo (F5). Za šesto nošo pa je značilna odsotnost tako fibul kot tudi zapestnic (F6). Predstavnice zadnje skupine so bile opremljene s keramičnimi vretenci ali steklenimi jagodami (sl. 2, 4).

Slika 3. Zastopanost vrst oborožitve v posameznih skupinah grobov (rodovih).

Slika 4. Zastopanost ženskih in otroških noš v posameznih skupinah grobov (rodovih).

Analiza oborožitve in noš

Bojevniki s sulico (M1) so bili najštevilčnejša in najbolj široko razprostranjena skupina bojevnikov. Njihovi grobovi številčno prevladujejo v vseh treh preučevanih rodovih (sl. 3, 5). Značilni so za prve štiri faze grobišča. Na obravnavanem predelu je mlajši samo grob 180, ki ga lahko opredelimo v čas 5. faze.

Na severozahodnem raziskanem predelu rodu 1 (grobovi 142, 356, 172, 174), v skupinici južno od njega (grobovi 125, 127, 151, 155) ter v skrajno južni skupinici grobov (grobova 149 in 170), oborožitev M1 izrazito prevladuje. Grobove s tovrstno oborožitvijo, ki se nahajajo eden blizu drugega, lahko datiramo ali v isto fazo ali v dve do tri zaporedne faze (sl. 5). Na podlagi tega smemo sklepati, da so bili v teh družinah posamezniki skozi več generacij oboroženi na enak način in da je bila torej za nekatere rodovne družine oborožitev s sulico še posebej značilna. Podobno sliko kaže skupinica grobov 88–85–83 iz rodu 6, kjer so bili v neposredni medsebojni bližini odkriti trije bojevniški grobovi s sulico (M1) (sl. 5).

Trije bojevniki so poleg sulice nosili tudi ščit (M2) (sl. 3, 5). To je že izpopolnjena bojna oprema, ki je vključevala tudi zaščitno orožje. Izpopolnjena oprema M2 je zastopana le z majhnim številom grobov, gotovo pa ni naključje, da so bili vsi zabeleženi ravno v rodu 1, kjer so bili tudi sicer bolj opremljeni bojevniki (velik delež bojevnikov skupin M4 in M5).

Poleg bojevnikov, pri katerih je bilo osnovno orožje sulica (M1 in M2), je bila na Kapiteljski njivi zabeležena še druga velika skupina bojevnikov. Pri njih je bilo

osnovno orožje meč. Najstarejši grobovi bojevnikov z mečem so že iz 1. faze grobišča in so bili zabeleženi tudi v vseh kasnejših fazah. Razlikujemo lahko med bojevniki, ki so nosili samo meč (M3), bojevniki, ki so poleg meča nosili še sulico (M4), in bojevniki, ki so bili oboroženi z mečem, sulico in ščitom (M5).

Členitev na pet skupin bojevnikov kaže na vojaško gradacijo bojevniškega razreda. Nedvomno je bila boljša oborožitev, ki je v praksi pomenila večje število kosov orožja, odraz posameznikovega osebnega blagostanja in njegovega položaja v družbi. Vodilen status so imeli nesporno bojevniki skupine M5 s »popolno opravo«. Skoraj vsi grobovi z oborožitvijo M5 so bili odkriti na prostoru rodu 1, eden pa je znan iz rodu 2 (grob 144).

V rodu 1 lahko pripadnikom skupine M5 in njej sorodne skupine M4 sledimo praktično skozi vse generacije, kar kaže na to, da so bili v tem rodu dobro oboroženi bojevniki – predstavniki zgornje plasti družbe, ves čas močno zastopani.

Bojevniški grobovi skupin M4 in M5 so bili predvsem pogosti v severovzhodnem raziskanem predelu rodu 1, kjer je bila odkrita skupina bojevniških grobov 231–236–203–212–162–150–152. Sodeč po grobovih 203, 162, 152 in 150, ki jih lahko opredelimo v čas 5. in 6. faze, je bila ta skupina grobov razmeroma pozna v okviru grobišča. Grobova 231 in 236, oba z oborožitvijo M4, ki sta bila odkrita eden zraven drugega, grobova 203 in 162 s »popolno bojno opremo« M5, ki sta bila prav tako najdena nedaleč eden od drugega, pa nakazujejo, da se je tudi pri poslednjih generacijah, ki so bile pokopane na grobišču, nadaljevala »tradicija«

družinske oborožitve, torej na enak način opremljenih bojevnikov skozi več generacij.

V rodu 2 so, enako kot v rodu 1, prevladovali grobovi bojevnikov s sulico (M1). Njihove grobove lahko opredelimo v čas od 1. do 5. faze grobišča. Predstavniki M4 in M5 so bili le trije. Oba pripadnika M4 sta bila pokopana v sredini rodovne skupine, med glavno grobov, predstavnik M5 pa je bil pokopan na obrobju rodu. Enega od obeh grobov M4 lahko datiramo v 4. fazo, predstavnika M5 pa šele v 6. fazo grobišča. Bojevnikov zgornjega sloja, ki so primerljivi s tistimi iz rodu 1, je bilo torej v rodu 2 malo in so se uveljavili razmeroma pozno.

Bojevniki rodu 6 so bili opremljeni s sulico (M1) ali mečem (M3), niso pa nosili kombinacij orožja (M2, M4 in M5). Kaže torej, da so bili v primerjavi z bojevnikih drugih dveh rodov slabše oboroženi. Bojevnikov zgornjih dveh razredov (M5 in M4) v tem rodu ni bilo.

Med vsemi tremi obravnavanimi rodovi je imel torej nesporen primat rod 1, kjer je mogoče zaslediti predstavnike zgornje plasti bojevnikov M5 in M4 skozi ves čas obstoja mlajše železnodobne skupnosti; predvsem pogosti so bili v zadnjih dveh generacijah (5. in 6. faza). V rodu 2 so se uveljavili šele kasneje (od 4. faze dalje), v rodu 6 pa jih ni bilo. Na drugi strani so slabše opremljeni bojevniki skupin M1–M3. Razlike med skupinami M1–M5 niso nujno pogojene le s premoženjskim statusom, pač pa lahko označujejo različne starostne in druge skupine bojevnikov.

Zanimiva je tudi ugotovitev, da je bilo v skupinah M5 in M4 kar nekaj bojevnikov opremljenih s pasom (veržni pas ali pasna spona), medtem ko je bil v grobovih ostalih treh skupin pas prisoten le izjemoma (v grobu 109). Pas, verjetno namenjen predvsem nošnji meča, je torej praviloma sodil k opremi zgornjih slojev bojevnikov.

Kaj še lahko povemo o bojevniški strukturi oz. vojski novomeške skupnosti? Iz bojevniških grobov na Kapiteljski njivi, ki so podrobneje obravnavani v tem prispevku, konjska oprema ni poznana. Predvidevati moramo torej, da so bili bojevniki predvsem pešaki, čeprav si, kot pravi Gerhard Dobesch, pešadije ni mogoče zamisliti čisto brez konjenice (Dobesch 1996, 26). S Kapiteljske njive tudi ni znanih bojnih vozov. So pa ti poznani iz ne tako oddaljenih Brežic, kjer je Mitja Guštin predvideval, da je bila oborožitev bojevnikov povezana z njihovo vlogo pri upravljanju voza in bojevanju – voznik je bil oborožen samo z mečem in sekačem, obramba na vozu je bila naloga zadaj stoječega moža (Guštin 1984). Različna oborožitev je tako pojmovana kot odraz različnih nalog, ki so jih imeli bojevniki na

bojišču. Podobno je morda potrebno razumeti bojevniške skupine na Kapiteljski njivi – kot različno oborožene vojaške formacije, ki imajo specifično vlogo v boju. O različno oboroženih formacijah znotraj iste vojske v mlajši železni dobi je pisal tudi Dobesch (Dobesch 1996), čigar analiza je bila sicer usmerjena predvsem v prostor zahodne Evrope, za katerega so na razpolago pisni viri (Cezar, Tacit). Podobno bi za različne bojevniške skupine oz. vojaške formacije znotraj iste vojske lahko smatrali tudi upodobitve različno oboroženih pešakov in konjenikov na zgodnjelatenski nožnici bodala iz Hallstatta in na poznolatskem kotlu iz Gundestrupa (Kromer 1959, Taf. 201–202; Egg et al. 2006, Abb. 12, 15.1).⁶

Če različno oborožene bojevniške skupine na Kapiteljski njivi razumemo kot različne bojne formacije, se zastavlja vprašanje, po kakšnem principu so bili urejeni odnosi med njimi. Iz severne Galije v Cezarjevem času je poznan sistem klientelnih povezav med patroni (zaščitniki) in njihovimi klienti, ki so patronom v zameno za zaščito nudili določene usluge, predvsem vojaškega značaja, npr. šli skupaj z njimi v vojno (Roymans 1990, 39–40). Morda je podobno mrežo klientelnih povezav med posameznimi skupinami bojevnikov iskati tudi v Novem mestu.

Obstaja možnost, da je poleg bojevnikov v novomeški skupnosti obstajal tudi sloj moških nebojevnikov, ki pa jih v grobnih sestavih na Kapiteljski njivi zaenkrat ne moremo zaznati. Iščemo jih lahko med grobovi, v katerih so bile samo keramične posode, in v grobovih, ki so bili povsem brez pridatkov (na sl. 5 označeni s praznimi krožci), pri čemer pa moramo dopuščati možnost, da so bile vsaj v nekaterih od njih pokopane ženske in otroci. Njihovo število je bilo glede na ostale grobove (skupin M1–M5 in F1–F6) razmeroma majhno. Moška družba v Novem mestu je bila torej prvenstveno bojevniška. Domnevamo lahko tudi, da so bili nosilci orožja osebno svobodni, saj sužnji praviloma ne nosijo orožja (glej Dobesch 1996).

Kako pa je pri nošah brez orožja (sl. 2)? Najprej razlikujmo med dvema večjima skupinama: prvo predstavljajo noše z eno samo železno ali bronasto fibulo, drugo pa noše z večjim številom fibul, običajno z dvema, lahko pa tudi s tremi ali štirimi bronastimi ali železnimi fibulami.

Po ena fibula je bila prisotna tako v grobovih brez obročastega nakita (F1) kot tudi v redkih grobovih z

6 Pri upodobitvi na nožnici iz Hallstatta je sicer možna tudi alternativna razlaga, namreč, da je upodobljena zmaga konjenikov nad pešaki, ki so se po izgubi enega svojih mož pognali v beg, konjeniki pa jim sledijo (Egg et al. 2006, 196–198).

dvema ali tremi zapestnicami, lahko tudi nanožnicami (F2). Te so praviloma manjših dimenzij (notranji premer zapestnic znaša med 4 in 5,6 cm, notranji premer nanožnic pa približno 7 cm) in jih lahko pripišemo otrokom oz. odraščajočim osebam. V teh maloštevilnih grobovih so bile morda pokopane deklice premožnejšega sloja. Pomembno pa je, da nam ti grobovi dajejo izhodišče za definiranje pokopov otrok, ki jih lahko prepoznamo v nosilcih ene same fibule (F1).

V drugi skupini so noše z večjim številom fibul. Zasedimo jih tako v grobovih brez obročastega nakita (F3) kot tudi v grobovih z obročastim nakitom (F4). Obročast nakit je večji kot v prejšnji skupini grobov (notranji premer zapestnic znaša 6–6,5 cm, notranji premer nanožnic pa se giblje med 10 in 11 cm). V tej skupini so razmeroma pogosti pasni sklepanci in vretenca, za razliko od prej obravnavane skupine z eno samo fibulo, kjer so skoraj povsem odsotni. Na podlagi teh podatkov lahko sklepamo, da večje število fibul označuje odrasle ženske, k njihovi noši pa so sodili tudi pasovi in vretenca, ki jih v skupini otrok le redko zasledimo.

Pomembna je ugotovitev, da v grobovih skupine F4 dosledno nastopa po ena sama zapestnica, za razliko od otroških grobov, kjer je zapestnic več. Ena sama zapestnica je bila zabeležena tudi v grobovih skupine F5, ki so bili sicer brez fibul, a so nekateri vsebovali pasove in vretenca. Iz tega lahko sklepamo, da je bila po ena zapestnica (predvsem steklena) označevalni atribut skupine odraslih žensk z določenim statusom (poročene ali oddane žene?). Nosile so jo tako ženske z večjim številom fibul kot tudi tiste brez fibul. Opravo s fibulami in zapestnico lahko smatramo za »popolno žensko nošo«, ki je v moški sferi adekvatna bojevniki skupini M5. Redke žene skupine F4 pa so poleg zapestnice nosile tudi nanožnice. Te smemo gotovo prištevati v sam vrh takratne družbe.

Noše z zapestnicami (F2, F4, F5) lahko na obravnavanem predelu grobišča sledimo od 1. do vključno 4. faze. Otroška noša s po eno fibulo (F1) in ženska noša z več fibulami brez zapestnic (F3) sta bili prisotni tudi še v mlajšem času, ob njih pa se je, kot kaže, uveljavila noša brez fibul in zapestnic (F6).

Ženski grobovi brez fibul in zapestnic (F6) so bili pogosti predvsem v severovzhodnem raziskanem predelu rodu 1. Tu so bili razmeroma blizu eden drugega odkriti trije takšni pokopi (212a, 162a in 232). Zanimivo je, da so bili poleg odkriti grobovi bojevnikov oboroženih z mečem skupin M3–M5 (231, 236, 203, 212b in 162b). Kaže torej, da so bile na tem predelu grobišča poleg predstavnikov zgornjih bojevnikiških razredov

pokopane žene s skromnimi pridatki. Ta dvojnost dobro oboroženega bojevnika in žene z revnimi pridatki je zlasti očitna v dvojnih grobovih 212 in 162.

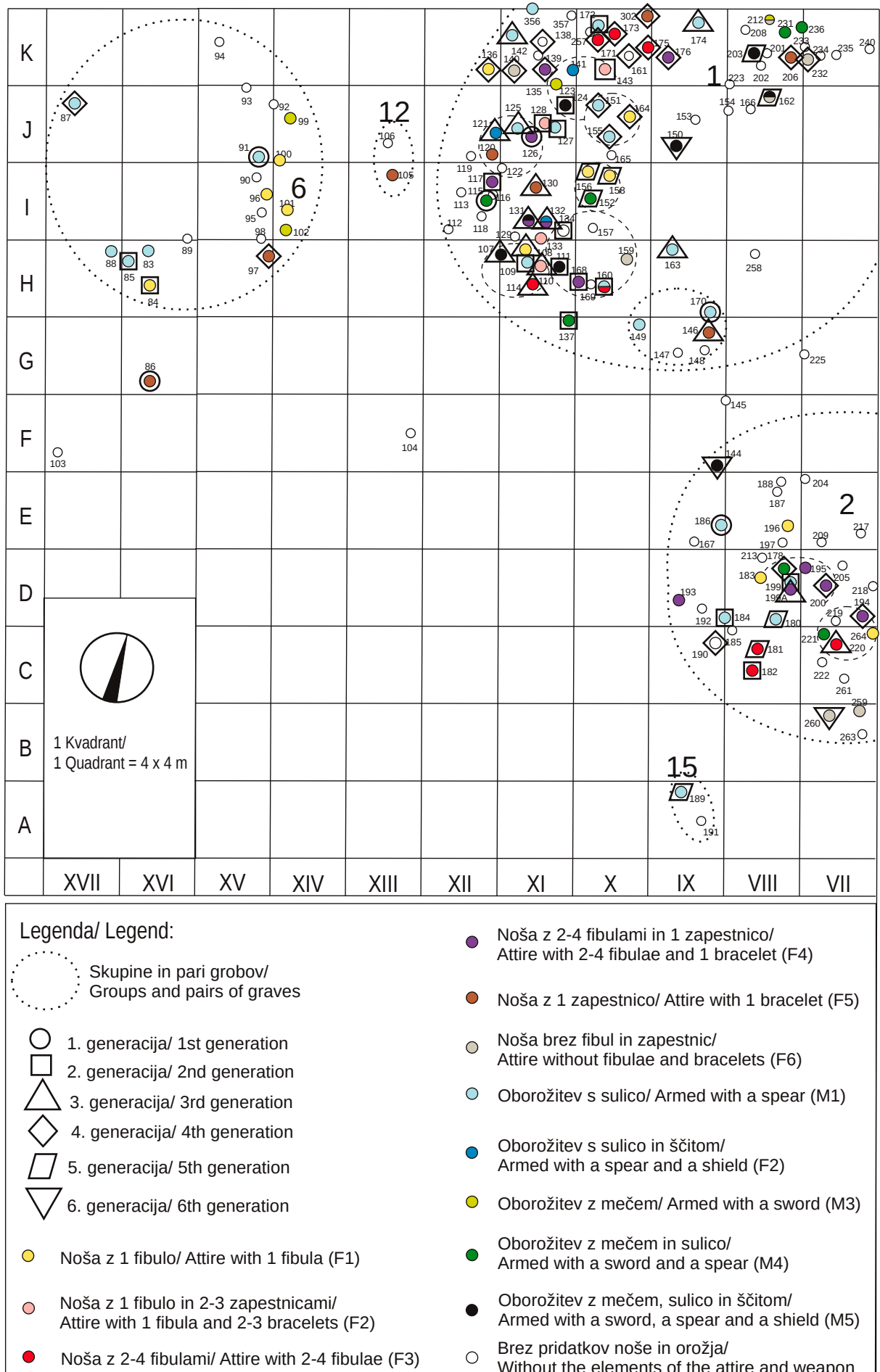
Na istem predelu grobišča so bili odkriti še grobovi 154, 166, 201, 202, 208, 223, 233, 234, 235 in 240. V nekaterih od njih so bile odkrite samo keramične posode, drugi pa so bili povsem brez pridatkov. Ni jih mogoče opredeliti po spolu niti jih ne moremo datirati, sodeč po skromnih pridatkih pa lahko status tu pokopanih oseb vzporejamo s statusom prej omenjenih žena. Iz tega sledi, da je v zadnjih generacijah, pokopanih na grobišču, prišlo do neke vrste obubožanja vsaj v ženski, morda pa tudi v moški noši.

Za žene rodu 1 sta bili značilni »popolna noša« z več fibulami in zapestnico (F4) in noša samo ene zapestnice, brez fibul (F5), ki sta bili v rodu 1 enakovredno zastopani (sl. 4). Med nošami F4 so bile zabeležene tudi elitne oprave z nanožnicami (grobova 126 in 132a). V zgodnjih grobovih so nošo F4 sestavljale fibule in bronaste zapestnice, v 3. fazi pa so se pričele uveljavljati steklene zapestnice, ki so v 4. fazi dosledno izpodrinile bronaste, tako da je bila noša F4 v 4. fazi sestavljena iz fibul in ene steklene zapestnice. Prav tako je bila steklena zapestnica običajna pri nošah F5. Ženska noša samo s fibulami brez zapestnic (F3) je v rodu 1 slabše zastopana. Grobovi s to vrsto noše so zgoščeni predvsem v severnem predelu rodu (sl. 5). V rodu 1 je zastopana tudi noša s po eno fibulo, ki jo lahko smatramo za otroško, pa tudi vsi pokopi s fibulo in obročastim nakitom (F2). Opazno vlogo v rodu 1 je imela tudi skupina ženskih grobov brez fibul in zapestnic (F6), ki pa je, kot rečeno, razmeroma pozna in jo lahko datiramo šele od 4. generacije dalje.

Za žene rodu 2 je bila značilna »popolna noša« s fibulami in zapestnico (F4) (sl. 4). Grobovi s to vrsto noše so bili odkriti predvsem v osrednjem delu rodu (sl. 5). V manjši meri sta bili prisotni noša samo s fibulami (F3), ki je bila predvsem pogosta v grobovih na južnem predelu rodu, ter v zadnji generaciji tudi noša brez fibul in zapestnic (F6), odkrita v grobovih na obrobju rodu. Noša samo z zapestnico (F5) ni bila zabeležena. Iz rodu 2 je znanih tudi nekaj grobov s po eno fibulo (F1), ki jih lahko pripišemo otrokom.

Za žene rodu 6 ter za pokojnice, pokopane v bližini rodu 6 (posamični grob 86 in par 12), je značilna ena zapestnica (F5); otroške grobove označuje ena fibula (F1) (sl. 4). Ostale noše tu niso bile zabeležene. Odsotnost skupine F6 je mogoče pojasniti s tem, da se je v rodu 6 tekom 4. faze prenehalo s pokopavanjem, v tem času pa se je omenjena noša (F6) drugod šele dobro vzpostavila.

Slika 5. Razprostranjenost vrst oborožitve in noše na jugozahodnem predelu grobišča iz mlajše železne dobe na Kapiteljski njivi.

	»rod 1«	»rod 2«	»rod 6«
(1) M1	0.21	0.18	0.46
(2) M2	0.05	0.00	0.00
(3) M3	0.03	0.00	0.18
(4) M4	0.08	0.09	0.00
(5) M5	0.12	0.05	0.00
(6) F1	0.08	0.14	0.27
(7) F2	0.07	0.00	0.00
(8) F3	0.08	0.18	0.00
(9) F4	0.10	0.27	0.00
(10) F5	0.10	0.00	0.09
(11) F6	0.08	0.09	0.00
skupaj	1	1	1

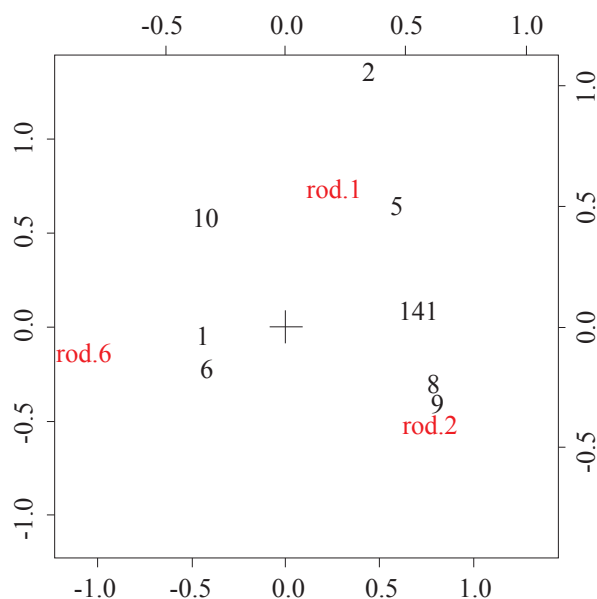
Slika 6. Podatki, ki so bili vneseni v programski jezik R. V vrsticah so vrste oborožitve in noše (M1–M5, F1–F6), v stolpcih so rodovi (1, 2, 6). Vnosi so izraženi v masnih deležih.

Pri ženskah in otrocih je torej, podobno kot pri moških, mogoče razpoznati več skupin oz. razredov. Opravo s fibulami in zapestnicami lahko glede na prisotnost obeh elementov noše smatramo za »popolno«. Ne more biti naključje, da sta bili »popolna« ženska in otroška noša (F4 in F2) tako pogosti ravno v rodu 1, ki izkazuje prvenstvo tudi pri moških grobovih. Verjetno tudi ni slučaj, da je bila noša F4 prisotna v dveh sočasnih dvojnih grobovih 131 in 132, ki sta se nahajala eden zraven drugega. V vsakem od njiju sta bila skupaj pokopana mož in žena. Grobova izstopata od okolice po dvojnem pokopu in izpopolnjeni moški bojevniški opravi (M5 in M2), kar kaže na poseben status pokojnikov, verjetno vodilnih članov 3. generacije Kapiteljske njive.

Drugi, nasprotni pol predstavlja noša brez fibul in zapestnic (F6), ki označuje skromno opravljene posameznice. Značilne so za mlajše obdobje, od 4. generacije dalje. Zaslediti jih je mogoče v rodovih 1 in 2, v rodu 1 predvsem kot spremljevalke mož skupin M3–M5.

Vmes med obema skrajnima poloma pa so ženske, ki so nosile samo fibule (F3), ženske, ki jih je krasila samo po ena zapestnica (F5), in otroci z eno fibulo (F1). Medsebojni odnos med obema ženskima skupinama še ni jasen; morda posamična zapestnica nakazuje določen status žena, po katerem so se razlikovale od ostalih.

Verjetno smemo tudi pri ženski noši domnevati podobno kot pri moški oborožitvi, da je večje število

Slika 7. Korespondenčna analiza podatkov iz tabele na sl. 6 (1 = M1; 2 = M2; 3 = M3; 4 = M4; 5 = M5; 6 = F1; 7 = F2; 8 = F3; 9 = F4; 10 = F5; 11 = F6).

kosov (v tem primeru kosov okrasja) pomenilo tudi višji družbeni status. Žene s fibulami in zapestnico (F4) so bile torej po vsej verjetnosti višjega ranga kot žene samo z zapestnico (F5). V tem pogledu je izjemno skromen rod 6 z okoliškimi grobovi, kjer je zaslediti samo žene s po eno zapestnico (F5), žena z izpopolnjeno opravo pa tu ni bilo (sl. 5).

Korespondenčne analize

Korespondenčna analiza je matematično-statistična metoda, namenjena prikazu povezav med dvema ali več kvantitativnimi spremenljivkami (podrobno o korespondenčnih analizah glej Greenacre 1984). Metodo je prvi opisal Hermann Otto Hirschfeld (Hirschfeld 1935), za njim pa so jo povzeli številni drugi avtorji (za zgodovino korespondenčnih analiz glej Hill 1974 s tam citirano literaturo). V arheologiji se uporablja od 70. let 20. st. dalje (glej Orton 1999 s tam citirano literaturo). Uporabna je zlasti za analizo večjih količin podatkov, npr. pri preučevanju povezav med tipi artefaktov in konteksti, v katerih se pojavljajo (primeri korespondenčnih analiz v arheologiji Bølviken et al. 1982; Cool, Baxter 1999; Lockyear 2000).

Aplikacijo korespondenčne analize v programskem jeziku R⁷ sta opisala Michael J. Baxter in Hilary E. M.

⁷ Programski paket za statistično obdelavo podatkov R je prosto dostopen na spletu (Splet 1).

	»1«	»2«	»3«	»4«	»5«	»6«
(1) M1	0.44	0.37	0.22	0.15	0.23	0.00
(2) M2	0.00	0.05	0.11	0.00	0.00	0.00
(3) M3	0.00	0.05	0.00	0.00	0.00	0.00
(4) M4	0.14	0.05	0.00	0.05	0.11	0.00
(5) M5	0.00	0.11	0.11	0.00	0.22	0.50
(6) F1	0.14	0.00	0.06	0.10	0.22	0.00
(7) F2	0.00	0.15	0.06	0.00	0.00	0.00
(8) F3	0.00	0.11	0.11	0.15	0.11	0.25
(9) F4	0.14	0.11	0.22	0.25	0.00	0.00
(10) F5	0.14	0.00	0.11	0.20	0.00	0.00
(11) F6	0.00	0.00	0.00	0.10	0.11	0.25
skupaj	1	1	1	1	1	1

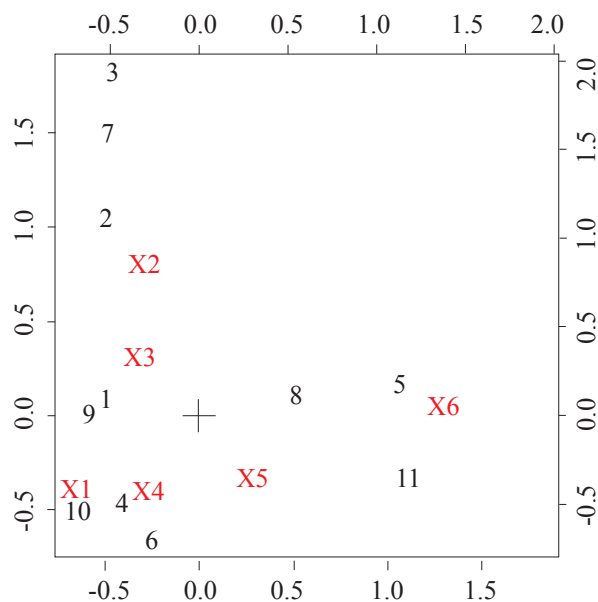
Slika 8. Podatki, ki so bili vneseni v programski jezik R. V vrsticah so vrste oborožitve in noše (M1–M5, F1–F6), v stolpcih so faze (1–6). Vnosi so izraženi v masnih deležih.

Cool (Baxter, Cool 2010). Podatke se najprej vnese v tabelo (program Microsoft Excel), pri čemer je ena spremenljivka izražena v stolpcih in druga v vrsticah. Vrednosti v celicah se nato pretvori v masne deleže na sledeč način: za vsak stolpec posebej se seštejejo vrednosti vseh celic tega stolpca, nato se vrednost, ki je zapisana v vsaki celici, deli s seštevkom vrednosti stolpca, v katerem se nahaja ta celica, in običajno zaokroži na dve decimalki, pri čemer mora biti seštevke masnih deležev vsakega stolpca enak 1. Tabelo z masnimi deleži se nato kopira v program R in ukaže izris grafa.

Rezultat korespondenčne analize je vizualizacija podatkov v obliki grafa, ki ga beremo na enak način kot zemljevid, pri čemer položaj točk v grafu odraža povezanost med preučevanima spremenljivkama (Baxter, Cool 2010, 212, 225). Čim bližje sta si v grafu dve spremenljivki, tem večja je povezanost (korespondenca) med njima. V optimalnem prikazu so točke razporejene v obliki podkve (*horseshoe effect*) (ista 2010, 219).

Uporabimo sedaj metodo korespondenčne analize za ugotavljanje pojavnosti zgoraj naštetih vrst oborožitve (M1–M5) in ženske ter otroške noše (F1–F6) v rodovih 1, 2 in 6. V analizo bomo vključili 94 pokopov (sl. 6–7).

Rod 6 in oborožitev z mečem (3 = M3) se v grafu nahajata eden zraven drugega. Iz tega sledi, da je oborožitev samo z mečem posebej značilna za rod 6. Razmeroma blizu rodu 6 sta tudi oborožitev s sulico

Slika 9. Korespondenčna analiza podatkov iz tabele na sliki 8 (1 = M1; 2 = M2; 3 = M3; 4 = M4; 5 = M5; 6 = F1; 7 = F2; 8 = F3; 9 = F4; 10 = F5; 11 = F6).

(1 = M1) in noša z eno fibulo (6 = F1). Za rod 1 je zlasti značilna »popolna« oborožitev z mečem, sulico in ščitom (5 = M5). Samo v rodu 1 sta bili zabeleženi oborožitev s sulico in ščitom (2 = M2) ter noša z eno fibulo in dvema do tremi zapestnicami (7 = F2). Rod 2 označujeta predvsem noša dveh do štirih fibul (8 = F3) in »popolna« noša, ki ji je dodana še zapestnica (9 = F4). Noša z eno zapestnico brez fibul (10 = F5), ki se v grafu nahaja med rodovoma 1 in 6, je bila zabeležena v teh dveh rodovih, ne pa tudi v rodu 2. Oborožitev z mečem in sulico (4 = M4) ter noša brez fibul in zapestnic (11 = F6), ki se v grafu nahajata med rodovoma 1 in 2, pa izkazujeta, da ju je mogoče zaslediti v teh dveh rodovih, ne pa tudi v rodu 6. Ugotovitve korespondenčne analize se tako v celoti skladajo s predhodnimi ugotovitvami.

Kronološki aspekt prikažimo z novo korespondenčno analizo, kjer bomo obravnavali odnos med posameznimi nošami (M1–M5, F1–F6) in šestimi časovnimi fazami (1–6). V analizo bomo vključili 77 pokopov, ki jih je mogoče datirati (sl. 8–9).

Faze si sledijo v obliki podkve od levega zgornjega kota grafa v desno smer, ob njih so vrste oborožitve in noše. Previdnost je potrebna pri fazi 1, ki se nahaja izven pričakovanega mesta, kar je posledica majhnega števila grobov, ki jih lahko pripišemo tej fazi. Blizu fazi 2 so oborožitev s sulico in ščitom (2 = M2), noša z eno fibulo in dvema do tremi zapestnicami (7 = F2) ter oborožitev z mečem (3 = F3). Za fazo 3 sta

bili značilni predvsem oborožitev s sulico (1 = M1) in »popolna« ženska noša z dvema do štirimi fibulami in zapestnico (9 = F4). Oborožitev z mečem in sulico (4 = M4) in noša z eno fibulo (6 = F1) sta bili razmeroma pogosti predvsem v 4. fazi, podobno tudi noša z eno zapestnico (10 = F5). Noša z dvema do štirimi fibulami brez zapestnice (8 = F3) se nahaja v bližini faze 5. Kaže pa se tudi korelacija med »popolno« oborožitvijo (5 = M5) in nošo brez fibul in zapestnic (11 = F6), ki se obe nahajata v bližini faze 6, s čimer se potrjuje zgoraj ugotovljena povezava med vodilnimi moškimi bojevniki in skromno opravljenimi ženami v času zatona grobišča.

Rezultati korespondenčne analize se torej ujema-jo z rezultati kombinacijske metode. Prednost korespondenčne analize je razmeroma hitro pridobljen rezultat, pri katerem stolpčni graf in karto razprostranjenosti nadomestimo z grafom korespondenčne analize. Veliko prednost pa ima korespondenčna analiza pri preučevanju večje količine parametrov, ki jih ni mogoče vseh vnesti v isti stolpčni graf ali na isto karto razprostranjenosti, npr. pri večjem številu noš in rodov. V takšnih primerih se pokažejo prednosti korespondenčne analize v primerjavi s klasičnimi statističnimi prikazi.

Zaključek

Na Kapiteljski njivi se nakazuje razslojena družbena struktura, ki je v bojevniki sferi dokumentirana s petimi različnimi vrstami oborožitve, v ženski in otroški sferi pa se kaže v šestih različnih nošah. Na Dolenjskem se praktično enaka slika kaže v poznem halštatskem obdobju. Biba Teržan je v bojevniškem sloju prepoznala razslojenost na pet skupin, v ženski in otroški sferi pa je ugotovila več noš z različnimi statusnimi, starostnimi in premoženjskimi poudarki (Teržan 1985, 95).

Skupnost, pokopana na Kapiteljski njivi v mlajši železni dobi, je bila izrazito bojevniško usmerjena. Grobov, ki jih na Kapiteljski njivi pripisujemo nebojevnikom, je malo. Podobno razmerje med številčnimi bojevniškimi in redkimi nebojevniškimi grobovi je znano tudi iz mlajšega halštatskega obdobja, predvsem iz Dolenjskih Toplic (prim. ista 1985, 92–93).

Vse kaže, da je bila družbena struktura v mlajši železni dobi podobno razčlenjena kot v mladohalštatskem obdobju. Halštatske prvine izkazujejo tudi krožna zasnova rodovnih skupin po vzoru nekdanjih gomil ter nekatere halštatske oblike orožja in nakita, ki jih še zasledimo v grobovih mlajše železne dobe (sekre

na uho, narebrene bronaste zapestnice, certoške fibule, keramične posode). Sklepati je torej mogoče, da ob pričetku mlajše železne dobe stara populacija ni izumrla, ni bila pregnana ali v celoti iztrebljena, pač pa je živela dalje in še naprej pokopavala na Kapiteljski njivi. Po drugi strani pa je močan tudi »keltski element«, ki ga zasledimo v značilnih latenskih mečih, verižnih pasovih, latenskih fibulah in drugih elementih materialne kulture že v 1. fazi, s katero se pričinja obdobje mlajše železne dobe. Predvsem je bistvena novost mlajše železne dobe žgani način pokopa, ki kaže, da je prišlo do temeljnih sprememb ne samo v materialni, pač pa tudi v duhovni oz. religiozni sferi, kjer je prej stoletja dolgo vladala kontinuiteta. Do tako izrazite spremembe kolektivnega prepričanja in navad na duhovnem področju zelo verjetno ne bi prišlo, če bi se stara populacija v osnovi ohranila in samo prevzela oblike keltskega orožja in nakita, ki so bile takrat modne po Evropi. Zdi se torej verjetno, da je v primeru Kapiteljske njive na začetku mlajše železne dobe potrebno računati z doseljeno keltsko populacijo – morda samo z manjšo skupino bojevnikov (prim. mobilnosti keltskih bojevnikov: Mlinar, Gerbec 2011). Ta se je v kompleksnem procesu stapljanja starega z novim zliila s halštatsko skupnostjo in ji posredovala (verjetno vsaj delno tudi vsilila) svojo duhovno in materialno kulturo. Lahko se strinjamo z Martinom Schönfelderjem, ki pravi, da keltske selitve niso bile dejanje »jemanja« oz. »odtujenja« zemlje v koloniziranih področjih, pač pa gre za večplasten proces mobilnosti in migracij (Schönfelder 2010, 46–47). Ta proces je, kot kaže tudi primer Kapiteljske njive, potekal v interakciji s staroselskim prebivalstvom, ki je skupaj s prišleki sprejelo tudi novo materialno kulturo in način pokopa ter se široko odprlo vplivom srednjeevropske latenske umetnosti in kulture, ki jih je, verjetno v različnih pojavnih oblikah (importi, darila, umetniško-obrtne predloge itd.), sprejemalo skozi vse nadaljnje generacije.

Aktualnih je še veliko vprašanj, tako o identiteti ugotovljenih skupin kot o sami naravi identitete, npr. ali so bile identitete določene z rojstvom? Ali so bile identitete stalne ali se je status osebe lahko spreminjal z leti oz. dosežki? Zaenkrat tudi še ne razumemo povsem odnosa oz. vloge novomeške skupnosti do ostalih skupnosti v okolici. Prav tako še ne moremo v celoti rekonstruirati procesa »keltizacije« in tudi ne vemo, ali je potekal enako na celotnem prostoru, ki ga pripisujemo Tavriskom.

S temi vprašanji zaključujem svoj prispevek in podajam okvirne smernice za nadaljnje raziskave družbene strukture v mlajši železni dobi pri nas.

A contribution to the study of the late Iron Age social structure. The case of the Kapiteljska njiva necropolis in Novo mesto

Summary

In the article, dedicated to my long-time mentor, acad. emer. dr. Biba Teržan, I am investigating the social structure on the South-Eastern Alpine territory in the La Tène period. My research is based on the combination and correspondence analysis of the necropolis at Kapiteljska njiva in Novo mesto, namely of its south-western part (catalogue of the material published by Križ 2005). 153 graves found here were included in the analysis. I took into account 6 phases (Cestnik 2014), which correspond to the 6 generations of the population buried at Kapiteljska njiva in the La Tène period (late Lt B2, Lt C1a, Lt C1b, Lt C2a, Lt C2b and Lt D1).

The combined tables demonstrating the armament and the attire (figs. 1–2) indicate the warriors wore a single iron fibula to fasten their clothes or none at all. Bronze fibulae were discovered in graves without weapons; they were usually accompanied by the annular jewellery, ceramic spindle whorls and glass beads pointing to their use in the female attire. Most female graves contained 2 fibulae, sometimes more (up to 4). In some of the graves containing 1 fibula, annular jewellery of minor dimensions was found, indicating 1 fibula was commonly worn by children.

In the warrior graves 5 sorts of armament can be recognised (figs. 1, 3). The division into 5 warrior groups points to a certain military gradation. The armament reflected an individual's material welfare and his status in the society. The leading status was certainly held by the warriors with the “complete gear”, comprised of a sword, a spear and a shield. However, the differences in the armament were not necessarily induced only by the individual's wealth, but could also signify various age and other differences. Next to the warriors, a group of

male non-warriors may have existed, but was not possible to detect in the archaeological record. If it did exist, it must have been small and unimportant. The society was mostly war oriented with the majority of men wearing weapons.

In the graves attributed to women and children 6 sorts of attire can be recognised, based on the various combinations of fibulae and bracelets (figs. 2, 4). The differences in the attire reflect the wealth, age and other statuses. The “complete attire” of women and children were most frequent in the grave group 1, which also shows a leading position in the “complete” male gear. A shift in the social structure can be detected during the 4th phase. At that time the attires with bracelets went out of use and were replaced by modest attires without bracelets and fibulae. In the grave group 1 an increase in the number of the leading warriors can be detected during the last generations, accompanied by the impoverishment in the female attire of the nearby graves (fig. 5).

The stratification of the warrior class into 5 groups according to their armament as well as the stratification of women and children sphere according to their attire has been on the South Eastern Alpine territory known already in the Late Hallstatt period, as shown by Biba Teržan (Teržan 1985). The necropolis at Kapiteljska njiva has been in continuous use during the Hallstatt and La Tène periods. We may therefore assume the society of the La Tène period continued with the old social patterns known from before and incorporated new forms of weapons and attire without a radical change in their social structure.

Finally, it should be pointed out, the combination and correspondence analysis were used for the research with the correspondence analysis (figs. 6–9) having the advantage of being able to analyse larger number of parameters.

Literatura/References

- BAXTER, M. J., H. E. M. COOL 2010, Correspondence Analysis in R for Archaeologists. An Educational Account. – *Archeologia e Calcolatori* 21, 211–228.
- BOŽIČ, D. 1987, Zapadna grupa. – V/In: A. Benac (ur./ed.), *Praistorija jugoslavenskih zemalja V – Željezna doba*. Sarajevo, 855–897.
- BOŽIČ, D. 1999, Die Erforschung der Latènezeit in Slowenien seit Jahr 1964 / Raziskovanje latenske dobe na Slovenskem po letu 1964. – *Arheološki vestnik* 50, 189–213.
- BØLVIKEN, E., E. HELSKOG, K. HELSKOG, I. M. HOLM-OLSEN, L. SOLHEIM, R. BERTELSEN 1982, Correspondence Analysis. An Alternative to Principal Components. – *World Archaeology* 14/1, 41–60.
- CESTNIK, V. 2014, Latensko grobišče na Kapiteljski njivi v Novem mestu. Kronološka in prostorska analiza. – V/In: S. Tecco Hvala (ur./ed.), *Studia Praehistorica in Honorem Janez Dular*. Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 30, Ljubljana, 377–396.
- COOL, H. E. M., M. J. BAXTER 1999, Peeling the Onion. An Approach to Comparing Vessel Glass Assemblages. – *Journal of Roman Archaeology* 12, 72–100.
- DOBESCH, G. 1996, Überlegungen zum Heerwesen und zur Sozialstruktur der Kelten. – V/In: E. Jerem, A. Krenn Leeb, J. W. Neugebauer, O. H. Urban (ur./eds.), *Die Kelten in den Alpen und an der Donau. Akten des Internationalen Symposiums St. Pölten, 14.–18. Oktober 1992*. Archaeolingua, Studien zur Eisenzeit im Ostalpenraum, Budapest–Wien, 13–71.
- EGG, M., M. HAUSCHILD, M. SCHÖNFELDER 2006, Zum frühlatènezeitlichen Grab 994 mit figural verzierter Schwertscheide von Hallstatt (Oberösterreich). – *Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums* 53, 175–216.
- GABROVEC, S. 1966, Srednjelatensko obdobje v Sloveniji. – *Arheološki vestnik* 17, 169–270.
- GREENACRE, M. J. 1984, *Theory and Applications of Correspondence Analysis*. – London.
- GUŠTIN, M. 1977, Relativna kronologija grobov »Mokronoške skupine«. – V/In: M. Guštin (ur./ed.), *Keltske študije*. Posavski muzej Brežice 4, Brežice, 67–103.
- GUŠTIN, M. 1984, Prazgodovinski grobovi z vozovi na ozemlju Jugoslavije. – V/In: M. Guštin, L. Pauli (ur./eds.), *Keltski voz*. Posavski muzej Brežice, Brežice, 111–132.
- GUŠTIN, M. 2003, Prilog poznavanju ženske nošnje kod Tauriska. Uz djevojački pokop iz groba Lt 12 u Zvonimirovu kod Suhoplja. – *Opuscula Archaeologica* 27, 321–330.
- HILL, M. O. 1974, Correspondence Analysis. A Neglected Multivariate Method. – *Journal of the Royal Statistical Society. Series C (Applied Statistics)* 23/3, 340–354.
- HIRSCHFELD, H. O. 1935, A Connection Between Correlation and Contingency. – *Mathematical Proceedings of the Cambridge Philosophical Society* 31/4, 520–524.
- KRIŽ, B. 2001, *Kelti v Novem mestu*. – Novo mesto.
- KRIŽ, B. 2005, *Novo mesto VI. Kapiteljska njiva. Mlajšeželeznodobno grobišče*. – Carniola Archaeologica 6, Novo mesto.
- KROMER, K. 1959, *Das Gräberfeld von Hallstatt*. – Firenze.
- LOCKYEAR, K. 2000, Site Finds in Roman Britain. A Comparison of Techniques. – *Oxford Journal of Archaeology* 19/4, 397–423.
- MLINAR, M., T. GERBEC 2011, *Keltskih konj topôt. Najdišče Bizjakova hiša v Kobaridu*. – Tolmin.
- ORTON, C. R. 1999, Plus ça Change? 25 Years of Statistics in Archaeology. – V/In: L. Dingwall, S. Exon, V. Gaffney, S. Laffin, M. van Leusen (ur./eds.), *Archaeology in the Age of the Internet. Computer Applications & Quantitative Methods in Archaeology. Proceedings of the 25th Anniversary Conference*. BAR International Series 750, Oxford, 25–34.
- ROYMANS, N. 1990, *Tribal Societies in Northern Gaul. An anthropological perspective*. – Cingula 12, Amsterdam.
- SCHÖNFELDER, M. 2010, Keltische Wanderungen – welche Modelle bleiben bestehen? – V/In: M. Schönfelder (ur./ed.), *Kelten! Kelten! Keltische Spuren in Italien*, Mainz, 46–48.
- TERŽAN, B. 1985, Poskus rekonstrukcije halštatske družbene strukture v dolenskem kulturnem krogu. – *Arheološki vestnik* 36, 77–106.

Spletni viri/Web sources

- Splet 1/Web 1: www.r-project.org (dostop/access, 2. 1. 2017).